

Sămănătorul

Revistă Săptămînală

Sunt îngrijirea d-lor :

AUREL C. POPOVICI

PENTRU PARTEA POLITICĂ.

D. ANGHEL, ST. O. IOSIF, M. SADOVEANU, G. SANDU-ALDEA, ION SCURTU

PENTRU PARTEA LITERARĂ.

G. M. MURGOCI

PENTRU PARTEA ȘTIINȚIFICĂ.

Sumarul :

BCU Cluj / Central University Library Cluj

AUREL C. POPOVICI.—Idei disolvante (III)

E. A. — Pomul cu păsări (poesie).

C. SANDU-ALDEA. — Pescar de Islanda (trad. din Pierre Loti).

D. ANGHEL și ST. O. IOSIF.—Camoens (traducere din FR. HAEM).

Revista generală: Idei anarhice, în chestia d-lui Tăslăuanu,
un epilog de Aurel C. Popovici.

REDAȚIA ȘI ADMINISTRAȚIA :

B-dul ACADEMIEI No. 3. — Str. EDGAR QUINET No. 4.

BUCUREȘTI

EXEMPLARUL :

In țară . . . 20 bani

In străinătate 25 „

ABONAMENTUL ANUAL :

In țară 10 lei

In străinătate . 12 „

„MINERVA“

INSTITUT DE ARTE GRAFICE ȘI EDITURA
BUCUREȘTI. — B-dul ACADEMIEI, 3.

A APĂRUT :

O VIAȚĂ

(UNE VIE)

— ROMAN DE —

GUY DE MAUPASSANT

TRADUCERE DE

EM. GÂRLEANU

Romanul O VIAȚĂ este una din marile creațiuni ale literaturii universale, și a-l recomanda atențiunii cititorilor este aproape de prisos.

Volumul e întovărașit de admirabilul STUDIU al marelui critic francez EMILE FAGUET, asupra romancierului, cât și de o fotografie, cea din urmă a lui Maupassant, care are un interes deosebit prin faptul că cuprinde autograful marelui scriitor către o doamnă româncă: decedata Josephina Sturdza, fiica marelui Costachi Negri.

Traducerea se datorește nuvelistului EM. GÂRLEANU, care a păstrat în totul înțelesul originalului, adică, de la început până la sfârșit, romanul pare a fi scris de-adreptul în limba românească.

Cuperta se datorește talentatului pictor COSTIN PETRESCU și întreg volumul cuprinde 450 pagini.

PREȚUL: LEI 2.—

De vânzare la toate librăriile din țară

SĂMĂNĂTORUL

REVISTĂ SĂPTĂMINALĂ

REDACTIA ȘI ADMINISTRAȚIA :
B-dul Academiei, 3,
Strada Edgar Quinet, No. 4.
BUCUREȘTI

ABONAMENTUL ANUAL
În țară 10 lei
În străinătate 12 »

IDEI DISOLVANTE

Răspuns „Vieței Rominești“

III.

1. Criticul meu voind să răspundă într'o răsufare la mai multe din articolele mele, s'a grăbit. Astfel citează o serie de nume de autori, îi caracterizează în fugă (Schmoller-«*conservator*», voind probabil să-i zică «*socialist-conservator*»), Faguet e pentru «concepția socialistă», etc. Așa caută a mă pune în contradicții imaginare și absurde. Cetiți d. p. fraza aceasta, așa din chiar senin, fără nici o altă legătură cu premisele d-sale proprii și spuneți dacă puteți desprinde un înțeles lămurit din ea :

«Lui Renan aproape(!) i se aruncă cunoscutul clișeu(!) de *jidovit* sau *vîndut jidanilor* (și d. A. Popoviçi are multă considerație pentru E. Faguet... Să citească ce spune *acesta* despre Renan : *Politiques et Moralistes*, vol. III)!...» Vrea criticul să-mi atribuie o influență a lui Renan? Apoi Renan e aproape ateist, el cerea înlocuirea religiunii prin știință, Renan cerea guverne compuse din *savanși* și «*guvernare științifică*», Renan nu admitea decît aristocrația, căci *nu i se părea «démonstrable que l'âme d'un Papou soit immortelle»*... Ce asemănare vrea criticul să stabilească? Că Renan era contra democrației? Apoi Alexandru Hamilton, cel mai genial bărbat de Stat al Americii, ade-ratul părinte al sistemului federativ, era și el, pină la un punct, ad-versar al democrației. Apoi *Cavour* nu era un liberal moderat și con-trar al radicalismului? *Bismarck* nu era contra democrației? Dar *Guizot*? Dar sociologia naturalistă întreagă? Dar *Vacher de Lapouge*, *Otto Ammon*? Dar *Comte* însuș? Și apoi ce vrea să spună criticul, zicind că eu «am mult respect pentru Kant, aproape cit și pentru... Houston Stewart Chamberlain!»... (exclamația și punctele sunt ale d-sale). Ce vrea să zică d-sa afirmînd că eu atac pe oricine nu se

închină lui... Houston Stewart Chamberlain»?!!... Ce va să zică această «ironie» de un gust foarte problematic? În vre-o 20 de articole și articolașe pe care le-am scris în timpul din urmă, eu n'am pomenit de H. St. Chamberlain decît în numărul de Paști al «Sămănătorului». Știe criticul *întru cît* consimt sau nu consimt eu cu ideile acestui incontestabil mare scriitor? Știe d-sa *întru cît* sînt și *întru cît* nu sînt Kantian? Se pot face asemenea ironii fără nici o bază serioasă? Pe temeiul cîtorva cuvinte scrise *au courant de la plume*? Parcă chiar criticul scrisese în aceeași «Vîjăță Romînească» ceva despre «*gîndirea cinstită*»?...

2. D. critic este, după cît se pare, *flosemit*, și probabil de aici pornesc ironiile d-sale cu Renan cel «jidovit» și cu H. St. Chamberlain. Dar o întrebare: pus-am eu aici chestia evreiască? Scris-am eu măcar un singur articol asupra ei? Știe criticul cum judec eu chestia semitismului? Ce însemnează așa dar toate aceste înțepături și lovituri lăturalnice, toate acestea echivocuri din partea unui critic serios și așa de pătruns de «*gîndirea cinstită*»? Mai ales după ce eu în viața mea nu scrisesem un cuvînt măcar în contra d-sale și a revistei la care scrie și la care am fost chiar colaborator pînă mai dăunăzi. Să binevoiască d. critic să mă aștepte, și va avea ocazia să critice cît o vrea și ideile mele în chestia evreiască. Deocamdată însă nu are nici un drept a critica idei pe cari *nu le poate cunoaște exact* — căci n'are de unde le cunoaște.

D. critic care, la urmă, admite că din o asemenea discuție serioasă «poate cîștiga numai educația noastră intelectuală și politică» — îmi va da, cred, dreptate dacă voi spune, că tocmai felul d-sale de a prezenta uneori gîndirea și intenția adversarului poate contribui la o regretabilă aprindere și inveninare a discuțiunii.

Așa d. p. d-sa numește polemicele mele: «polemică-mitraileză, polemică-uragan, polemică-vulcan, polemică-razzia de mare care tinde să dărîme totul în jurul d-sale»... Toate astea pentru că cred că viața politică a unui Stat e cu atît mai normală cu cît sînt mai puține partide politice într'însa, cu cît politica o fac mai ales conservatorii și liberalii, cu cît democrații doctrinari ai măi puțină influență, cu cît ideile lor extreme sînt mai sistematic combătute? Și d. critic mă învinuiește că din articolele mele s'ar fi descărcînd nu știu ce «*trăsnete și erupțiuni vulcanice împotriva necredincioșilor*». Cei ce cunosc articolele mele din «Sămănătorul» și primul meu articol-polemică, în contra «Adevărului» — vor înțelege, că asemenea acuzații *nu* mi se pot aduce. Se vede însă că și în această privință criticul scrie supt

impresia articolelor mele din «*Conv. Liter.*», «*Tribuna*» și «*Lupta*», contra anarho-socialistului de la «*Luceafărul*», d. Tăzlăuanu. Eū am declarat în «*Lupta*» că *nu discut cu acest domn*; «ideile» sale sînt pentru mine, personal, absolut nule, după cum imi sînt indiferente și toate «părerile» sale. Eū am combătut acțiunea sa; eū m'am adresat publicului românesc de peste munți ca să se ferească de asemenea idei; am considerat și consider propaganda acestui domn ca o absolut condamnabilă încercare de dezbinare a Romînilor de peste munți în doua tabere dușmane, dușmane de moarte. Cel ce nu înțelege această primejdie ce *trebuie* să rezulte dintr'o asemenea propagandă anarho-socialistă îndreptată *contra frunțașilor firești ai poporului român de peste munți* — acela să nu ne mai asigure că face politică națională; acela face, vrînd-nevrînd, politică cosmopolită, da: mondială, planetară; acela face politică anti-națională. Și de aceea *dinadins am fost violent* contra d-lui Tăzlăuanu cel cu «legile naturii din romanurile Englezului Wells» și alte «argumente» caraghioase.

3. Criticul după ce ne-a arătat pilda Elveției ne spune că «nici un om întreg la minte n'are să ceară, de pildă, să se copieze în România instituțiile unei republici federale ca ale Elveției. D. C. Stere susține, de pildă, că *monarhia constituțională* e forma cea mai practică de rezolvire a problemei de guvernare democratică, iar, în România, chiar singura cu putință *pe o bază cît mai largă de instituții democratice, bine înțelese.*»

Să ne orientăm nițel. D. Stere este neapărat un bun cunoscător al literaturii politice și în deosebi al celei socialiste; d. Stere este un patriot sincer și activ; d. Stere a scris șapte articole asupra «poporanismului» și a social-democrației, articole care după cum sînt scrise, aū ieșit pușcă socialiste cu oarecarî acomodamente tactice... Aici ni se reamintește că d. Stere vrea o «monarhie constituțională» dar «*pe o bază cît mai largă de instituțiuni democratice.*» O democrație *cît mai largă?* Mă rog, *cît să fie de largă?* — Nu mă îndoiesc un singur moment că d. Stere va fi avînd un program precis, în care democrația romînă *nu* va fi întocmai ca cea a Elveției; un program în care democrația va fi temperată în prima linie prin principiul monarhic. De sigur. Dar dacă d. Stere, un savant, *știe* pînă unde vrea să «înainteze», milioane de «cetățeni suverani» *nu* vor ști pînă unde pot să înainteze. Pentru că d. Stere să nu-și facă un singur moment iluzia că d-sa va avea vre-o covirșitoare influență asupra masselor. O legiune întreagă de «*adevărași*» democrați vor resări atunci ca din pămînt și se vor adresa *eî* la «*judecata*» masselor. D. Stere poate să

fie un bun orator; totuși d-sa, foarte probabil, ar cădea în dizgrația «suveranilor» din întruniri și din biurourile electorale, îndată ce democrația ar fi cit de cit reală cu alegeri cit de cit libere, cu o voință a poporului cit de cit pusă la cale!... Căci în contra d-sale ar candida democrații cei «adevărați», cari vor merge cu mult, cu mult dincolo de aspirațiile d-lui Stere. Căci dacă e vorba «de o bază cit mai largă de instituțiuni democratice» — apoi lasă pe ei! Ei vor făgădui poporului tot ce d. Stere nu poate făgădui; ei vor ațîța poporul contra tuturor legilor și instituțiilor «nepopulare». Iar pentru mulțimea din întruniri, sugestionată de oratoria demagogică, ce poate fi mai puțin popular decît — *însuși Statul*, la adicătelea? Totul depinde de conștiința, de predilecțiile, de temperamentul oratorului respectiv. D. Stere, vorba vine: oricine ca d-sa, nu va putea conjura asemenea mișcări, pentru că este om cinstit și patriot. Asemenea oameni *nu pot* lupta cu armele cu care luptă demagogii politici adesea și nuli și criminali, șarlatani fără știință și conștiință, dar cu înlesnire la vorbă, cu sistem de minciuni «populare», vecinic mai radicali decît cei mai radicali.

4. D. critic binevoiește a-mi face o mică psihologie, zicînd că mie «nu-mi place» democrația și apoi continuă: «Și nu-î place, fiindcă d-sa, cu toate că e sincer cînd vorbește cu dragoste despre popor, etc... totuși, în fond, ca toate firile conservatoare, (ca) toate inteligențele pornite spre *reacționarișm*, nu are încredere în *judecata poporului*».

Apoi iată ce scrisesem eu în nr. 12 al «Sămănătorului»: «Într'o politică înțeleaptă chestia nu-î, propriu zis, de monarhie, oligarhie sau democrație. Căci existența unei națiuni, a unui Stat e *imposibilă* *supt exclusivă*, *supt consecventă* stăpinire a vre uneia singure din aceste forme de Stat». Ceea ce însemnează că sînt pentru o formă de Stat *mixtă*, în care se copriind firește și *oarecari principii* democratice. Sînt decî *contra* democrației pure, *contra* democrației «cit mai largi», *contra* democrației integrale, dezastroase, disolvante.

Care va să zică eu care susțin o viață politică *cumpătată*, un regim constituțional ce ar garanta o stabilitate în guverner și administrație, eu care cred că o țară se poate dezvolta mai normal cu două partide, unul conservator și altul liberal, cum a fost în Englitera d. p., — eu sînt «reacționar»! Onorate confrate, mă iartă, dar asta-î o judecată așa de sumară încît seamănă foarte sinistru cu procedurile «gazetărești» care îți displac așa de mult cînd e vorba de K. Marx.

Eu credeam că reacționarii sînt *despotiști*?! Dar nu-î nimic, căci,

după ideile «largi» ale d-lui critic și *Cavour* și *Bismarck* și *Taine* și *Eminescu* au fost toți sinistramente «reacționari»! Apoi mă găsesc într'o perfectă companie. D-sa însă e alături cu *Robespierre*, cu *Kossuth Lajos*, cu *K. Marx*, cu *Die Zeit* și *Arbeiterzeitung*, cu *L'Humanité* și *Vorwaerts*. Nu, domnul meu, *nu sînt democrat în acest sens, și nu voi fi nici cînd în viața mea!*

Vorbești de relația naționalismului cu revoluția franceză? O să discutăm chestia pe larg! Deocamdată atit: nouă, Ardelenilor, Kossuth Lajos ne-a venit cu principiile franceze. Noi, și la 1848 am fost cu «drăguțul de Împărat» și foarte bine am făcut. Oamenii mari și de inimă, dar rău informați, ca Bălcescu, Rosetti ș. a., voiau să ne determine la o alianță eu Kossuth cel cu «democrația». Am rezistat. Rezistăm și astăzi.

«Reacționar!» Zic și eu cu Eminescu: «*Da! Sînt reacționar!*» D. critic nu pare a cunoaște pe țaranul român, căci aminteri ar ști că acesta e «reacționar» pînă în virful unghiilor și adversar născut și ireductibil al democrației în sensul d-sale, în sensul «adevărat».

Eu am deplină încredere în judecata poporului cum ni se prezintă ea în credințele și moravurile sale, în tradițiile și obiceiurile sale bune. În toate acestea se cuprinde o întreagă filosofie de viață pe care foarte puțin o bănuiesc măcar. Dar *nu am încredere, nu am nici o încredere în «guvernarea sa prin sine însuși». Iar democrația asta va să zică: poporul să se guverneze singur, el însuși pe sine și direct; fără «albăstrime superpusă», fără reprezentanți sau delegați; fără funcționari numiți și stabili; ci mereu aleși și mereu înlocuiți etc.*

Se înșală «Viața Românească», crezînd că chestia democrației ar fi pentru mine o chestie de plăcere sau neplăcere. Mai întîiu că aș putea întoarce argumentul și aș putea zice că *d-sa* face politică după «plăcere». Vorba e că dacă ții la existența și viitorul națiunii; dacă ții la oarecărui idealuri culturale ceva mai înalte decît la prozaicul «drept de vot» și egalitarismul disolvant; dacă prin urmare ții samă de toate acestea și de multe alte împrejurări, *nu poți pleda pentru o continuă democratizare, căci făcînd aceasta, sapi la temeliiile națiunii și ale Statului!* Că acesta va rezista încă vre-o 30, 40 sau chiar o sută de ani și va părea chiar că se găsește în stare înfloritoare — asta nu e o scuză.

Criticul e un mare optimist dacă își închipuie că discursurile, agitațiile incendiare nu influențează masele. Cauzele firești negreșit joacă un rol mare. Dar nu-i mai puțin adevărat că d. p. o presă și o agitație verbală, condusă de demagogi abili dar fără scrupul, pot sugera poporului *trebuințe pe care nu le are*. În Danemarca și El-

veția nu se pot răzvrăti massele? Dar se pot mobiliza în contra a o mulțime de attribute indispensabile unității Statului! În momentul în care o mină de demagogi vor pune mina pe mijloacele mari de agitație: pe presa periodică cea mai răspândită, etc. toată democrația cea mult lăudată se va surpa într'un timp uimitor de scurt. Că priceerile de nemulțumire reală și adincă trebuiesc înlăturate? Dar am susținut eă vre-odată contrarul? De sigur, nu m'am pronunțat asupra lor pe larg. Dar d-nii aceștia critici, în îngrijorarea lor de această a mea pacinică opoziție anti-demagogică, abia te lasă să pui o chestie și te atacă asupra *tuturor* chestiilor pe cari *nu* le-ai pus. Nu spunea un ziar mai alaltăieri că eă «vrînd să-mi exercit bicepsurile, n'am lăsat nimic în picioare nici din partidul național-liberal»!!!

Dar dacă «Viața Rominească» are încredere în judecata politică a poporului, *atunci ce mai așteaptă?* Atunci trebuie să ceară *imediat* o bază *nu* «cit mai largă» de democratizare, ci chiar o democrație *directă* pe toată linia. Dar va zice că poporul nu are încă destulă cultură? Parcă bruma de cunoștințe din școala primară sau chiar secundară are să-i dea o *judecată politică!* Cineva ar putea pune aici chestia: Bine, dar atunci ce să facem? Voiă răspunde și eă la timpul său.

De fapt însă, fiecare democrat nu are încredere decit în *judecata sa personală*, nu a poporului! Da, democrația e o abstracție goală; ea nu-i decit în mîntea ta, în deducțiile tale din premise falșe. Ea *nu-i nici măcar în inima ta* decit prin siluirea ei meșteșugită. Căci *dacă ești om politic, nu poți dori* ca politica țării să fie făcută de gloate nepolitice, seduse adesea de fel de fel de politiciani lipsiți și de pricepere și de caracter. Dacă ești om politic, cu idei lămurite, cu convingeri puternice, cu dor de muncă serioasă pentru binele poporului atunci *nu poți dori* ca orice Pușcă-in-Lună, rău la treabă dar bun de gură, să oprească în loc pe cei destoinici zăpăcind poporul, spunîndu-i minciuni și ducîndu-l de nas contra marilor sale interese naționale.

Democrația în sensul ei politic adevărat — guvernarea poporului prin popor — este o imposibilitate. Pentru că este o *absolută* ficțiune. Știu că d. p. *Sir Henry Maine, Waitz, William Stubbs* ș. a. au arătat că ficțiunile joacă un rol mare în viața popoarelor. Am atins această chestie în nr. 14 al acestei reviste. Vorba e care ficțiuni sînt utile și care sînt periculoase pentru viața națională a unui popor? Ficțiunea aceasta *absolută* a democrației este un lux pe care din nenorocire nu-l plătesc idealisții și ideologii de astăzi, ci generațiunile ce

vin; un lux ce se plătește cu toată existența, cu tot viitorul național al unui popor!

5. «Dar Elveția?»! Am văzut ce rezultă chiar și din constatările celor ce sînt plini de încintare de ea și mai ales de cele șase cantoane ale ei. Ș'apoi să nu uităm că în definitiv *totul depinde de caracterul unui popor*. Orîcît de rea și primejdioasă ar fi o constituție, dacă poporul are calități remarcabile, el prosperă chiar *contra* constituției sale. De fapt Elvețienii n'au avut o constituție «*democratică*», ci una *aristocratică-democratică*. Dintru început, prin toate veacurile și *pînă astăzi*. Roscher, vorbind de Elveția și citînd o părere a lui Bluntschli, zice apoi: «In ceia ce privește constituția, găsim tocmai în epoca ei cea mai bună... o extraordinar (!) de curioasă (!) amestecătură de raporturi *democratice și aristocratice*»... În altă parte vorbește de «*spiritul acesta semi-aristocratic al cantoanelor aboriginale*», de faptul că «*funcțiile erau în minile citorva familii bogate*». În unele cantoane credincioșii se pedepseau cu pușcărie dacă nu se ș'ovedeau și dacă nu posteau regulat; și în Appenzelul a. Rh. poporul era silit, supt pedeapsă, a se împărtași de trei ori pe an¹⁾. Așa a fost mai înainte această «străvechie democrație», «din secolele XIII și XIV» și cam așa este și astăzi în fond. Iar cît despre fericirea democratică, iată ce mărturisește însuși d. Lloyd: «Poporul elvețian e foarte brutal (*crude*) în multe privințe; *starea lui economică e foarte coborîtă* (much depressed); *ei au o proastă economie națională; ei tratează pe femeile lor dacă nu tocmai infam (!) (shamefully) dar fără cea mai mică concesie pe teremenul dreptului democratic și al individualității pe care ele îl reclamă*»²⁾...

Repet: tot ce susține Elveția precum și Statele-Unite ale Americii de Nord, nu e democrația, ci *sistemul federativ*. Lucru pe care-l prevăzuse deja Montesquieu. Pe de altă parte, puțința unui guvern mai democratic atirna de *virtutea* cetățenilor. Tot Montesquieu spune: «cînd într'un guvernămînt popular legile nu se mai execută, de oare ce aceasta nu poate veni decît din corupțiunea republicei (a democrației), *Statul e deja perdut!*» (De l'Esprit des Lois, Livre III. Ch. III). Mi-aduc aminte că în România se făcea un haz nespus și obștesc cînd, acum vre-o cîțiva ani, un bărbat de Stat declarase că cel mai necesar program de partid este: «*Domnia legilor!*»..

¹⁾ W. Roscher, *Umriss zur Naturlehre der Demokratie*, p. 765-771.

²⁾ Lloyd, *The Swiss Democracy*, p. 260.

Democrație reală și consecventă nu e de cît una singură: *social-democrația*. Toate celelalte forme sînt paliative. De aceea *orî ce democrație duce la pretenția absurdă a egalitarismului economic*: la social democrație. Iar aceasta însemnează *negațiunea patriei, negațiunea naționalității, după cum voi arăta*.

Chiar orî ce democrație trebuie să devină mai curînd sau mai tîrziu internațională, cu atît mai virtos social-democrația. Intrebi: cum poate face un poporanist (național) propagandă pentru cea mai străină, cea mai cosmopolită teorie politică care tăgăduiește existența și necesitatea națiunilor? Căci repet: *articolele d. Stere așa sînt scrise în cit cetitorul nu se alege cu «poporanism» ci cu socialism pur și simplu*.

Un om politic serios și un naționalist său e om energic său nu-î naționalist. Energic între multe altele, firește. El nu trebuie să-și piarză capul în fața strigătelor a 1000 sau 10.000, sau 20.000, și chiar a 100.000 de nemulțumiți, fie orășeni, fie țărani. El va cerceta, va preîntîmpina, va face tot ce este cu putință, dar nu trebuie să uite un singur moment că ideea lui, că vorba lui, că fapta lui poate deveni mai tîrziu desastroasă pentru întreaga sa națiune, pentru milioane și milioane de oameni.

Dar să facem abstracție de toate acestea și să consultăm pe un entuziast susținător al democrației, ce crede el: se potrivește această formă de guvernămînt pentru *orî ce țară*? Să întrebăm pe d. Emil de Laveleye. Iată ce spune el:

«Si un peuple est assez éclairé et assez sage pour se gouverner lui-même, les institutions démocratiques seront de droit (!) Si les hommes sont trop ignorants pour décréter de bonnes lois ou trop indisciplinés pour y obéir, le despotisme sera de droit, car en maintenant un certain ordre, il permettra les progrès qui plus tard lui fera céder la place à la liberté¹⁾».

Deci un mare și sincer, foarte sincer democrat ca acest scriitor, recomandă chiar despotismul în anume împrejurări! *Apoi eî nu l'am recomandat!* Să fie oare și de Laveleye «reacționar»?!!!...

Și tot el ne spune în altă parte lucruri pe care mai ales democrații noștri ar trebui să le mediteze des și profund. Căci ne arată cum țări democratice «înaintează» spre despotism! Iată d. p.:

«Moleșirea generală a caracterelor, zdruncinarea sau moartea credințelor religioase... urmărirea lacomă a plăcerilor prepară o stare socială în care nu vor mai fi oameni dispuși a sacrifica totul spre a-și conserva libertatea; și văd în chip lămurit popoare care se pre-

¹⁾ Emil de Laveleye, *Le Gouvernement dans la Démocratie* t. I. p. 2.

gătesc a primi despotismul numai spre a le da o deplină siguranță celor ce nu se gîndesc de cît la plăceri»¹⁾.

Nici de Laveleye firește că nu s'a gîndit la țări tinere ca România ci la țări din Europa centrală, la țări care prin experimentele lor democratice sînt azi pe calea ce duce la despotism sau la sorata Poloniei.

Și «Viața Romînească» le spune cetitorilor ei că (socialismul) e o concepție în genere conformă cu dreptatea! Și cu știința! dar că România nu e încă matură pentru această formă de organizare socială, că România să mai aștepte, să-și mai «pună pofta în cui» cum se zice!... Asta e tocmai așa ca și cînd le-ai spune țăranilor fără pămînt și tuturor săracilor: «Cel mai bun lucru e să împărțim moșiile și averile. E și lucru cel mai drept. Căci așa ne învață oamenii cărturari. Dar să mai așteptăm.

Să mai așteptăm? Nu ți se pare că auzi mulțimea infierbîntată de asemenea perspective strigînd într'un singur glas:

— *Dar de ce să mai așteptăm, boerule? Noi vrem să împărțim acușica! Ce face, nu vrei? Care va să zică te-ai dat și d-ta de partea boerilor?...*

Ce retorică îi mai convinge atunci «să mai aștepte»? Iar țara, unde ajunge pe urma unor asemenea lupte fratricide?

AUREL C. POPOVICI.

POMUL CU PASĂRI

DUPĂ LÉO LARGUIER

Marioare!...

*Nu faceți zgomot, pomul s'ar deștepta ușor...
Azi, în amurgul tainic—al nopții vestitor—
Un mare stol primit-a în el de rîndunele,
Și de cît foi, mai multe-s aripi pe rămurele.
Platan de-un veac... și-acuma cînd vara-i pe sfîrșit,
Așa frumos lucește! Pe trunchiu e 'mpodobit,
Cu litere și inimă în scoarța lui săpate,
Trunchiul vegetal, puternic, cu plăci de scoarța late,
Numele 'n el își sapă rusticii 'namorați.
Tăceți, nu faceți zgomot, puteți să-l deșteptați.
Fereastra mea deschisă, cînd dorm eu vrea să o am
Pe-această noapte plină de rouă și balsam,
Pînă la ziuă tainic și răg să simt mereu
Atîta somn de păsări, vecin cu somnul meu.*

E. A.

1). Ibidem p. 43.

PIERRE LOTI.

PESCAR DE ISLANDA

XVII.

(Urmare)

Mută mereu, ea îi spunea adorațiunea ei numai cu ochii, voalați, care-l priveau la o foarte mare adâncime pe când o mare ploaie de lacrimi începea a-i scobori de-alungul obrazilor...

— Ei, Dumnezeu să vă binecuvinteze, feții mei — zise bunica Moan. Și eu îi datoresc o mare mulțumire, căci sînt fericită de a fi trăit atît spre a vedea aceasta înainte de a muri.

Ei stau mereu acolo, unul înaintea altuia, negăsind cuvinte pentru a-și vorbi, ținîndu-se de mină, necunoscînd nici un cuvînt care să fie atît de dulce, nici o frasă care să aibă înțelesul ce ar fi trebuit, nici una care să fi fost vrednică să rupă delicioasa lor tăcere.

— Dar sărutați-vă, cel puțin, copii mei... Ia uită-te cum tac! Ah! Doamne! Ce copilași caraghioși am eu aici! Haide Gaud, zi-i ceva, fata mea... Pe vremea mea mi se pare că se sărutau tinerii cînd se logodiau.

Pînă a nu se pleca spre a o săruta, Yann își scoase pălăria, ca prins, de o dată, de un mare respect necunoscut și i se păru că acesta era cel dintîiu sărut adevărat pe care l-a dat în viața lui.

Și ea îl sărută, apăsînd din toată inima buzele sale rumene, nedate cu rafinarea dezmierdărilor, pe acest obraz al logodnicului ei, pe care marea-l rumenise. Intre pietrele zidului greerul le cînta fericirea: din întîmplare nemerise bine de data aceasta. Și micul portret al lui Silvestru părea că le surîde, din coroana lui neagră. Și totul părea înviorat și întinerit de odată în coliba moartă. Tăcerea se umplu de muzică ne auzite și chiar palidul amurg de iarnă ce intra prin ferestruică devenise ca o frumoasă lumină fermecată...

— Atunci, după întoarcerea din Islanda veți face nunta, buni mei copii?

Gaud înclină capul. Islanda, *Leopoldina!*... e adevărat. Ea uitase aceste spaima ce li se înălțau în cale... La întoarcerea din Islanda!... Ce mult! O vară întreagă de așteptare cu teamă. Și Yann bătînd pămîntul cu vîrfurile picioarelor, în lovituri foarte repezi, grăbit și el acum, socotia în gînd foarte repede spre a vedea dacă — zorînd bine —

ar avea timpul să se cunună înaintea plecării: atâtea zile pentru a scoate hîrțiile, atâtea pentru a se face strigările.

Da, asta nu va duce nunta de cît pînă la 20—25 ale lunii și dacă nimic nu se mai pune de pricină, ar avea și o săptămîină întreagă de stat împreună.

— Mă duc să dau de o camdată de știre tatălui meu, zise el cu atîta grabă, ca și cum chiar minutele vieții lor ar fi fost acum socotite și prețioase...

PARTEA IV-a.

I.

Amorezaților le place totdeauna să șadă împreună pe bancă la portă, cînd se înserează.

Yann și cu Gaud făceau și ei așa.

În fie-care seară stăteau de vorbă la poarta căscioarei babei Moan pe bătrîna bancă de granit.

Alții au noroc de primă-vară, de umbra copacilor, de serî calde, de trandafiri în floare. Ei n'aveau de cît amurgurile de Faur, ce se lăsaă pe acel ținut din apropierea mării, plin de iniștri și de pietre. Nici o crenguță înverzită deasupra capetelor lor, nici prin prejur, nimic de cît cerul nemărginit pe care treceau încet neguri rătăcitoare. Și drept flori, alge cafenii, pe care le tiriseră pe drum pescarii, urcînd cu plășile lor de la mare.

Iernile nu sînt aspre în acest ținut încălzit de curenții de mare, dar ori și cum amurgurile acelea aduceau umezeli reci și burî mărunte de ploaie care li se așezaă pe umeri.

Ei stau însă mult acolo, simțindu-se bine unul lângă altul, și acest scăun care avea mai mult de un secol, nu se mira de iubirea lor, căci el auzise atîtea dulci cuvinte eșînd—totdeauna aceleași din generație în generație din gura tinerilor—era obișnuit să vază amorezii întorcîndu-se mai tîrziu, schimbați în bătrîni șovăitori și în bătrîne tremurătoare, să se așeze în acelaș loc—dar ziua,—spre a mai sorbi nițel aer și a se mai încălzi la cel din urmă soare al lor.

Din timp în timp bunica Ivonne scotea capul pe ușă spre a-i privi. Nu că ar fi fost neliniștită de ceea-ce ar fi făcut, dar din iubire numai, pentru plăcerea de a-i vedea și pentru a cerca să-i aducă înăuntru. Ea zicea :

— O să răciți, feții mei și-o să vă îmbolnăviți. *Ma Doué, ma Doué*, să stea afară pîn'la vremea asta. Ba nu zău : e cuminte, vă întreb cū ?

Frig!... Le era frig lor? Mai aveau ei conștiință de altceva în afară de fericirea de a fi unul lângă altul?

Oamenii cari treceau seara pe drum, auziau un murmur ușor de două voci amestecîndu-se cu vijitiul pe care-l făcea marea de desubt, la picioarele stîncilor de pe țarm. Era o muzică foarte armonioasă : vocea limpede a Gaudéi alterna cu aceea a lui Yann care avea sonorități dulci și mîngietoare în notele de jos. Se deosebiau de asemenea formele lor ca scrise pe granitul zidului de care se rezemau : mai întii albul bonetei lui Gaud, apoi toată forma ei zveltă în rochie neagră și alături de ea, umerii largi ai prietenului ei. Deasupra lor, bolta cocoșată a coperișului de pae și înapoia tuturor acestora, nemărginirile amurgului, golul incolor al apelor și al cerului...

În cele din urmă ei tot intrau să șează la vatră și bătrina Yvonne adormită, cu capul plecat înainte, nu supăra mult pe acești doi tineri cari se iubeau. Ei reîncepeau a vorbi încet, trebuind să-ți scoată cei doi ani de tăcere, trebuind să se grăbească spre a-și face această curte care trebuia să fie atît de puțin.

Se înțeleseseră că vor locui la bunica Yvonne care le lăsa prin testament cocioaba ei. Deocamdată nu făceau nici o reparație, în lipsă de timp și amînau pînă la întoarcere planul de a înfrumuseța puțin acest sărman cuib prea plin de deznădejde.

II.

Intr'o seară el se amusa să-i spue miî de lucruri mărunte pe care le făcuse sau care i se întîmplase de la întîia lor întîlnire. Îi spunea chiar și rochiile ce le avusese și petrecerile la care fusese.

Ea îl asculta cu o nemărginită mirare. Cum știa el oare toate astea? Cine să-și fi închipuit că el a băgat de seamă și că era în stare să le reție?...

El surîdea, făcea pe misteriosul și povestea alte mici amănunte, chiar lucruri pe care ea le uitase aproape.

Acuma—fără a-l mai întrerupe—ea-l lăsa să vorbească, luată de o nespūsă fericire ce o coprîdea întregă. Ea începea a înțelege : o iubise și el în tot acest timp. Ea 'i fusese preocuparea veșnică—el îi făcea acum naiva mărturisire.

Dar atunci, ce a avut el, Doamne? Pentru ce a respins'o atît, de ce a făcut'o să sufere atît?

Mereu acelaș secret pe care făgăduise că i-l va destăinui, dar a cărui lămurire el o amîna mereu, cu o înfățișare de om strîmtorat și cu un început de suris neînfeles.

III.

Ei se duseră la Paimpol într'o bună zi cu bunica Ivone spre a cumpăra rochie de nuntă. Printre frumoasele costume de domnișoară ce-î mai rămăsese de altă dată, se puteau găsi unele care ar fi putut fi aranjate pentru această împrejurare, fără să mai fie nevoie de cumpărat nimic.

Dar Yann a vrut să-î facă acest dar și ea nu s'a prea împotrivit : i se părea că ar începe a-î fi puțin soție, dacă ar avea o rochie luată de el, plătită cu banii cîștigați de el cu pescuitul. O aleseră neagră, de oare-ce Gaud nu sfîrșise încă doliul după tatăl ei. Dar Yann nu găsi ceva destul de frumos în stofele ce se desfășurau înaintea lor. Era puțin cam mîndru față de negustori, și el care altă dată n'ar fi intrat într'o prăvălie din Paimpol pentru nimic în lume, în ziua aceea se ocupa de toate, chiar de forma rochiei, vroia să i se pue bande late de catifea pentru a o face mai frumoasă.

BCU Cluj / Central University Library Cluj

Intr'o seară pe cînd stăteau pe banca de piatră în singurătatea stîncei pe care se lăsa noaptea, ochii lor se opriră din întîmplare pe un tufiș de mărăcină—singurul din împrejurimi—care creștea printre stînci la marginea drumului. În lumina îndoelnică a înserării li se părură că văd în acest tufiș mici buchete albe.

— Ai crede că a înflorit! zise Yann.

Și ei se apropiară spre a se încredința.

Era tot o floare! Nevăzînd prea bine, ei îl atinseră, verificînd cu degetele prezența acestor mici floricele care erau umede de ceață. Și atunci le veni cea dintîi impresie timpurie de primă-vară: de odată băgară de seamă că zilele se măriseră, că era ceva mai călduț în aer, mai luminos noaptea.

Dar ce timpuriu era acest tufiș!

Nicăeri în ținut, n'ai fi găsit unul la fel la vre-o margine de drum. Fără îndoială el înflorise acolo numai pentru ei, pentru sărbătoarea iubirii lor.

— Oh! Să culegem! zise Yann.

Și aproape pe dibuite, el făcu un buchet cu mîinile lui aspre, și cu cuțitul mare de pescar ce purta la brîu curăță spinii, apoi îl puse la corsajul Gaudei.



Supt ei marea foarte liniștită uda foarte puțin pietrele, de pe țărni, cu un mic fișuit intermitent, regulat ca o respirație în somn. Ea părea indiferentă sau chiar favorabilă acestei iubiri ce înfloria aproape de ea.

Zilele le păreau lungi în așteptarea serilor și când se despărțeau pe la ciasurile zece, îi cuprindea câte-o descurajare de a trăi, pentru că se sfârșea timpul de stat împreună.

Trebuia să se grăbească, să se grăbească pentru hîrtie, pentru tot. Altfel n'ar fi fost gata și fericirea le-ar fi trecut pe dinainte pînă la toamnă, pînă 'ntr'un viitor nesigur.

Iubirea lor despre care vorbeau seara, în acest loc trist, la zgomotul neîncetat al mării și cu această preocupare cam înfrigurată de mersul timpului, lua din toate acestea ceva particular și aproape întunecat. Erau niște amorezi deosebiți de alții, mai gravi, mai neliniștiți în iubirea lor.

El tot nu vrea să spue ce avusese doi ani de zile în potrivea ei și când pleca, seara, acest mister o frămînta. Cu toate acestea el o iubia mult, de asta era sigură.

E adevărat că el o iubise totdeauna dar nu ca acum: dragostea lui i umplea inima și mintea ca apele mării când se umflă și se ridică să umple totul. El nu cunoscuse nici odată acest fel de a iubi pe cine-va.

Din timp în timp, el se lungea pe banca de piatră, aproape întins de tot, și punea capul pe genunchii Gaudei, din alintare ca de copil, spre a fi dezmiertat. Apoi se scula repede, de bună cuviință. I-ar fi plăcut să se culce pe pămînt, la picioarele ei și să rămîie acolo cu fruntea pe poala rochiei. În afară de acest sărut de frate pe care-i l da când venia și când pleca, el nu îndrăznea s'o sărute. Adora nu știu ce invisibil ce era în ea și care i se arăta în sunetul curat și liniștit al vocii sale, în expresiunea surîsului ei, în privirea sa frumoasă și limpede.

Și când se gîndia că ea era în acelaș timp o femeie de carne, mai frumoasă, și mai de dorit ca oricare alta, că încurînd îi va aparține tot atît de mult ca oricare din amantele lui de mai 'nainte, fără a înceta pentru aceasta de a fi ea *însă-și*... Această idee îl făcea să se înfioare pînă 'n adîncul măduvei. El nu înțelegea tocmai bine dinnainte ce ar putea fi o astfel de beție, dar nu se opria mult cu gîndul asupra ei, din respect, întrebîndu-se aproape dacă ar îndrăzni să făptuiască această delicioasă pîngărire...

(Va urmă)

Trad. de C. SANDU-ALDEA.

C A M O E N S

— POEM DRAMATIC ÎNTR'UN ACT DE FR. HALM —

SCENA IV-a

CAMOENS. PEREZ.

PEREZ

(In prag).

In chilioara asta-î; așa-î precum mi-aû zis (in extaz)
 .El este, da, el este! Așa-î vedeam în vis
 Sublima lui figură; dar totuși mai senină,
 Și dulcea lui privire mai plină de lumină;
 Și înclinata-î frunte mai mîndră, mai semeață!
 Oricum ar fi, tot el e! Și dacă trista-î viață
 L-a 'ncovoiat, vād totuși pe luciul feței pale
 Pecetea genială a cîntecelor sale!

(Innaintind în fața lui Camoens. cu adinecă venerație).

Don Luiz de Camoens! Salut!

CAMOENS

(liniștit și măsurat)

BCU Cluj / Central University Library Cluj

Cine-mi vorbește?

PEREZ

E fiul lui Quebedo și Perez se numește!

CAMOENS

(pe gînduri)

Tu fiul lui Quebedo?

PEREZ

(cu bucurie)

Da, maistrul meu iubit!

Sînt fiul lui Quebedo cum spuî și am venit

După îndemnul tatei ca să te iaû la noi!

CAMOENS

(ridică mina în semn de răspuns)

PEREZ

Viû poate prea de vreme?

CAMOENS

(cu privirea țintă la el)

Nu, încă nu-î tîrziu!

Apropie-te dară! Și-ascultă cît is viû!

PEREZ

(se supune)

CAMOENS

(grav)

Stă cheruvimul morții între noi doi, și ceasul
Mult așteptat de mine acum zorește pasul!
Eu am să mor, ascultă deci pin' mai sint în viață
Și vorba mea din urmă păstrează-o ca povăț.

PEREZ

(cu teamă și totuși demn)

Să mori tu? O, Camoens! Nu, asta niciodată!

CAMOENS

(afirmînd din cap)

Ascultă-mă, copile, căci vremea-î măsurată!
Vrei să slujești altarul ce l-am slujit și eu?
E drept ce-a spus Ouebedo?

PEREZ

Pe viul Dumnezeu,

E-adevărat, stăpine!

CAMOENS

Gîndește-te ce-alegi,
Ști tu că viața 'ntreagă de-apururea ți-o legi?
Gîndește că ai zile și sufletu-ți, străin
De lumea asta încă, e-atras spre ce-î divin;
De-aceia poesia tu o rîvnești și-o ceri,
Că sufletu-ți purcede, ca dînsa, tot din cer.
Căci a dori e una și alta-î a putea,
Nu-î dat oricui pricepe să poată și creia,
A presimți nu 'nseamnă că ai găsit..

PEREZ

Știu bine,

Că de primesc cu toții, nu dăruiește-oricine!

CAMOENS

Așa e, da; de-aceia în suflet tu ți-o scrie;
Deci orișice te cheamă, o vanitate fie,
Său chiar copilărescul imbold de-a imita,
Orî singele ce-aleargă umplînd inima ta,
Său poate numai nervii întinși peste putere,
Nu te 'nșela. Căci arta cîntării de se 'nvață.
Pe un poet natura îl chiamă la viață.
Faci totul prin voință, dar geniul se naște,
Din ceruri el purcede și Ceru-l recunoaște.

PEREZ

(după o scurtă pauză)

Nu despre cel ce-s astăzi pot să-ți vorbesc eu; dar
 Pe-acel ce va să vie îl văd așa de clar!
 Ca un copil cuminte eu am crescut visînd.
 Și n'aveam bucurie decît atuncea cînd
 Puteam citi în tihnă; privind adinc în mine,
 Umblam ca orb prin viață și nu-mi găseam un loc,
 Și singurul tovarăș de visuri și de joc
 Mi-era poleiul lunii în noapțile senine;
 Tăcerea pentru mine avea un tainic glas,
 De zgomotele zilei străin eu am rămas,
 Iar inima-mi ursuză s'a răzlețit de-ai mei,
 Eram în vîrst'aceia cînd nici nu știi ce vreî...

(insufletit și cu înălțare)

Dar am citit atuncea Luscadele'ți divine,
 Și-atunci ca o lumină s'a revărsat în mine,
 Simțirea mea ascunsă, cum se deschide-o floare
 Ce a tînjit la umbră, a înflorit la soare!
 Pierise îndoiala, nu măi eram acel
 Copil fără voință! Pe urma lui! *Ca el!*
 Mi-a scris o mină 'n sufiet cu litere de pară
 Și parcă mi s'au glasuri deodată îmi strigară
 Ca el! Ca el! Pășește-î pe urmă-i ne'ncetat.
 Răspunde-acum stăpîne, de sunt saū nu chemat?

CAMOENS

(prietenos, cu bunăvoință)

Pe Dumnezeu! Ai spune-o — căci ochiul tău străluce
 Se poate... însă totuși — ești încă la răseruce,
 Ursita îți surîde, urmeaz-o în tot locul,
 Și crede-mă pe mine, ascultă și socoate:
 Nu trece pragul casei poetului norocul!

PEREZ

Să pot s'ajung ca tine, și mă lipsesc de toate!

(Sfîrșitul în n-rul viitor)

Tra. de D. ANGHEL și ST. O. IOSIF

REVISTA GEN- RALA

IDEI ANARHICE. — ÎN CHESTIA D-LUI TĂSLĂUANU. —

IV.

Cu d. Tăslăuanu a trebuit să fac o excepție chiar în «Convorbirile Literare.» Pentru că d-sa, după ce nu cunoaște gravitatea ideilor pe cari ni le-a importat, nu cunoaște nici cea mai elementară cuviință literară. Firește, *este un om care nu a însemnat și nu însemnează absolut nimic nici în politica, nici în literatura noastră.* Că «editează» o revistă, nu însemnează nimic. Sint miî de librari cari fac acelaș lucru. Dar nimănuî nu-î trece prin minte, a le da vr-o importanță «literară» sau «politică.» Pentru că ei nici nu editează revistele lor cu scopul de a creia nu știu ce curente serioase de idei, ci în scop pur comercial, «exploatînd», cum ar zice d. Tăslăuanu, pe scriitorii. — De fapt d. Tăslăuanu nu e nici om politic, nici scriitor politic, *nici poet, nici prozator, nu-î nimic în viața noastră publică.* E secretar administrativ al Asociațiunii. — Prin urm are s'ar putea zice, în terminologia d-sale, că este pe de o parte un *editor «exploatator»,* pe de alta un «*lefegiu*» din clasa «*domnilor stăpînitori*» *romîni.* Este cineva care contestă această situație a d-sale între noi?

Evident că pe mine nu mă importă întru nimic persoana d-sale. Dar din moment ce se ivește un «autor», și încă cu «nefătărită dragoste pentru popor», — și *ne insultă pe noi toți, miî de oameni, între cari mulți, foarte mulți cu studii academice, superioare, cu pozițiuni sociale cîștigate prin sudoarea feței noastre,* chestiunea se schimbă cu desăvîrșire. Căci noi sintem o națiune civilisată azi, nu sintem de o potrivă cu Țiganiî, ca orice grandoman fără cultură, fără cuviință să poată îndrăzni a ne insulta în mod revoltător, făcîndu-ne pe toți o strinsură de «jefuitori» și de «tirani» ai poporului nostru. Din care, prin personala noastră muncă am înaintat în rîndurile dintiîu ale — luptei! În «Convorbirile Literare» îmi dasem multă silință să-mi stăpinesc indignarea legitimă ce ne cuprinsese pe mulți. Dar d-sa după ce caută a scăpa prin jocuri nedemne de cuvinte, ne insultă chiar în «Lupta!» După ce nu făcuse și nu face nici astăzi vr'o excepție, ci generalizînd mereu, ne numește deavalma «*cărturărima exploatoare,* pe noi toți, se bate cu pumnii în piept și strigă: «*noi cari sintem feciori de țărani, nu putem să ne străduim să devenim stăpîni (!!) părinților noștri, ci conducătorii și povățuitorii lor.*»!! Mai întiîu și întiîu și iarăși și iarăși: *cine-s «noi cari»?* Căci toți sintem feciori de țărani, dacă nu din întiia, din a doua generație, mai toți avem unchi și veri și nepoți prin cele sate. *Cine-s «noi»?* *Ce sint aceste șarlatanii jidovești importate la noi?* Lumină vrem! *Cine-s «noi cari»?* *Cu cine avem onoare?...*

Se poate o mai mare lipsă de cuviință?

Ah, dar elevul «romanțierului Wells» și al «luminei secolului» Le Dantec, ne dă o «explicație» tot așa de inteligentă ca toate ale lui. Face

o deosebire între «*stăpîniî părinților noștri*» și între «*conducătorii părinților noștri*». Prea bine! Care sînt «*stăpîniî*» părinților noștri și care sînt «*conducătorii*» lor?... Cine sînt *unii*, cine sînt *alții*? Căci doar el pe *toți* ne face «*domni exploataatori*» și «*stăpînitori*»! *Care dar este deosebirea*?! Ce însemnează, în special la noi, la Romîniî din Ungaria și Transilvania, a fi «*stăpîniî*», și ce însemnează a fi «*conducătorii*» «*părinților*» (!!) noștri? Încă odată, *care e deosebirea*? *Care sînt stăpîniî*? *Unde sînt*? *Prin ce stăpînesc și cum stăpînesc*? *Cum îi chiamă*?!...

D-voastră, iubitorilor cetitori, îi cunoașteți cumva? Eū, păcatele mele, n'am pomenit de cînd sînt, că noi, Romîniî din Ungaria și Transilvania, am fi avînd o «*stăpînire romînească*»!... Numai eū căutăm, prin «*Gross-Oesterreich*» al meu, așa de capul meu, să văz cum s'ar putea să avem, ca toate națiunile măi fericite, și noi, sau măcar copii noștri, o bucățică măcar de stăpînire politică romînească supt sceptul împăratului și regelui nostru... Ce naiv am fost!... Să nu știu eū, că de cînd am plecat de acasă, Ardeleniî nu numai că au avut și au o «*stăpînire romînească*»,... adecă autonomie și guvern romînesc, dar au și început să se plictisească de ea, să o găsească insuportabilă!... *S'a și ivit cel d'întîiū oșosant — anarchist!*!...

Și acest personaj ridicol, care nu poate scrie o frază fără a se blama în fața celui din urmă om fără «*Le Dantec*» dar cu mintea lui normală,— acest nevropat se miră, că spunea în «*Convorbiri Literare*» *că locul lui și al celor de o seamă cu el «e în pușcărie sau în casa de nebuni!*» Ști tu, iubite cetitorule, vr'o altă soluție?

Se poate idei măi anarhice ca ale acestuî domn? Mai fără rost, mai fără șir, și stil de o măi vulgară și brutală demagogie?

Cînd cineva vine în mijlocul unuî popor și aruncă asemenea parole: «*domniî*» noștriî alcătuesc «*un balast național*» pentru «*țărani*», «*domniî noștri*» sînt «*tilhari*», «*exploataatori*», — poporul nu întrebă *care domn*, — ci zice «*domniî ăia ai noștri*» — și gata! Căci *un popor nici odată nu subtilizează asemenea idei; el totdeauna le generalizează; el nu poate înțelegese asemenea idei decît pe de a întregul, în bloc.*

Așa-i firea fie-cărui popor, legea lui naturală. *Și decî fie-care Romîn îmbrăcat nemțește îi se va părea «bogat», «exploataator» «stăpînitor» și alte comediî și stahii.*

U N E P I L O G.

«*Tribuna*» a publicat următorul articol al d-luî Aurel C. Popovicî care ne arată în mod plastic toată mentalitatea anarhistului Tăslăuanu:

...«*A venit momentul să dau publicului explicația «violentei» mele față cu directorul «Luceafărului». Explicație esențială în această chestie. Iată-o:*

Înainte de a fi scris eū un singur rînd în vr'un ziar de la noi, d. Tăslăuanu mă atacase, după cum se știe, de odată în două ziare, în «*Tribuna*» și «*Lupta*»; în «*Tribuna*» vehement, dar fără nici un motiv serios. Vorba e că în acelaș timp d-sa imî trimise o *scrisoare* din care se vă-

dește în chip luminos motivul adevărat al crâncenei sale campanii contra «domnilor romîni», «*stăpîni și stăpînitori exploataitori*».

Iată cîteva specimene din această scrisoare (din 8.19 Aprilie).

«Vă mărturisesc că aveam față de d-voastră sentimentele cele mai bune, *legam chiar nădejdi* de personalitatea d-voastră pentru viitorul politic al Ardealului... Am crezut deci că o purificare (!!) a moravurilor noastre e absolut necesară, *dacă vom ca mine poimîne să fim noi stăpînii situației!*... Astăzi de pildă o autonomie națională, *cu oamenii cari îi avem, ar fi o adevărată nenorocire națională*».

Care va să zică, d. Tăslăuanu marele, intransigentul, neîmpăcatul dușman al «Romînilor *stăpîni și stăpînitori*»; al «*cărturărimei noastre exploataoare*» adică jupuitoare a poporului — în ce scop ne-a insultat, ne-a terfelit și ne-a făcut de urgie în fața poporului? Ca d. Tăslăuanu cu ai d-sale să *ajungă a fi «stăpînii situației!»* Deci «stăpînii» poporului! Ba legase «nădejdi» chiar și de mine, ca împreună să devenim «*stăpîni*» în locul celor ce-l amărăsc pe d-sa cu insuportabila lor «stăpînire!» Și eu, ingratur, am refuzat categoric!... Intreb pe orice om cu judecată matură și sentimente «nefătărite» — cum se califică o asemenea mîndrețe de «politică?» Cum? Strigi și alarmezi o lume întreagă, vii cu ideile cele mai desastroase din străinătate, ațîți lumea contra «*stăpînitorilor*» și a «*stăpînitorilor romîni*» ca după propria ta mărturisire, să le iai tu locul, să devii tu stăpînul situației!!!» Central University Library Cluj

Este sau nu este aceasta o peremptorie dovadă a demagogiei sale, așa cum am caracterizat-o eu?

În aceiași scrisoare d-sa *îmi cerea să nu-l mai critic* (deși nu scrisesem pînă atunci decît articolul din «Convorbiri Literare») și mă amenință apoi zicîndu-mi: «*Aveți libertatea de a mă face prietenul sau dușmanul cel mai înverșunat al D-voastre!*...»

Care va să zică îmi punea revolverul în piept căutînd să *mă terorizeze de a nu-l mai critica!* Și asta în momentul cînd publica articole contra mea în «Tribuna» și în «Lupta!» Nu care cumva să răspund la ele! Mi se anunța ca «*dușmanul cel mai înverșunat*», adică *cel mai furios, fără nici o rezervă!*...

Mi se pare că ori-ce om cult va înțelege acum, că față cu un asemenea adversar «literar», față cu un asemenea reprezentant al «culturei», care este capabil de asemenea amenințări anarhiste spre a intimida pe cei ce-l combat propaganda, — și atitudinea mea *trebuia* să se schimbe. Încă înainte de a fi apărut un singur articol al meu în «Lupta», d. Tăslăuanu trimisese «Tribunei» un articol de o nespasă murdărie în contra mea, căutînd să se apere pe sine — fagăduindu-ne chiar și o străjnică «critică» (!!) a cărții mele *Grossösterreich!* Toate astea la vre-o săptămînă după ce îmi scrisese în amintita sa scrisoare: «*Eu știu pînă în amănunte tot ce ați făcut pentru acest neam; cunosc idealul pe care-l urmăriți cu o stăruință de admirat!* !!!.....»

AUREL C. POPOVICI.

„MINERVA“

INSTITUT DE ARTE GRAFICE ȘI EDITURA
BUCUREȘTI. — Bd. Academiei, 3.

A apărut :

POEZII POSTUME

Ediție nouă

BCU Cluj / Central University Library Cluj

DE

M. EMINESCU



Preful: Lei 1.50

De vânzare la toate librăriile din țară

„MINERVA“
INSTITUT DE ARTE GRAFICE ȘI EDITURĂ
B-dul Academiei 3, — Edgar Quinet 4
BUCUREȘTI

— x —
A apărut:

CHIPURI ȘI
SUFLLETE

BCU Cluj / Central University Library Cluj

— NUVELE —

DE

AL. CAZABAN

— ♦ ♦ ♦ —
PREȚUL LEI 1.50

De Vânzare la Toate Librăriile